

tussen Duin & Dijk

Verbinden en ontsnipperen

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 17 3 ● 2018

Infranatuur lééft *in Noord-Holland*

Albert Vliegenthart

In Nederland liggen duizenden kilometers infrastructuur die kansen bieden om natuur te verbinden. Door deze mogelijkheden te koppelen met infrastructurele projecten kunnen die bermen, groenstroken en terreinen een belangrijke bijdrage leveren aan de biodiversiteit van ons land.

● Ook spoorbermen kunnen natuur verbinden. Foto: Albert Vliegenthart.

Op initiatief van De Vlinderstichting ondertekenden in 2016 ruim twintig organisaties de Green Deal Infranatuur om de bewustwording van biodiversiteit in relatie tot onze infrastructuur te vergroten. De ondertekenaars, waaronder overheden, infrabeheerders en ingenieursbureaus (zie kader Ondertekenaars Green Deal Infranatuur), spraken af gezamenlijk hun kennis en ervaring in te zetten om biodiversiteit in hun eigen werkgebied vanzelfsprekender te maken. Sindsdien is er al veel gebeurd. Zo staat biodiversiteit nu op de agenda bij de infrabeheerders en gebruikt men elkaars kennis om bijvoorbeeld natuurvisies te ontwikkelen. Tijdens een symposium in 2017 werden de werkhema's van de Green Deal (aanbestedingen, businessmodellen, omgevingsmanagement en regelgeving) gekoppeld aan een echte casus. De herinrichting van de N241 tussen Wognum en Verlaat stond centraal

en de workshops leidden tot concrete tips voor de implementatie van biodiversiteit in dit nog te realiseren project.

Adviezen

In het algemeen geldt: wees zo concreet mogelijk. Neem bijvoorbeeld op dat er bij oplevering een minimale toename van 150% in soortenaantal moet zijn, of dat er in een aanbesteding voorstellen moeten zijn verwerkt om aanrijdingen tussen verkeer en dieren te voorkomen. Essentieel is om specialisten zoals ecologen, juristen en hydrologen zo vroeg mogelijk in te zetten. Zij kunnen inschatten welke processen tijdens het project gaan spelen. Natuur is dynamisch en in de vergunningaanvraag zou er meer flexibiliteit moeten worden ingebouwd. Van belang is dat bij de oplevering van het project het einddoel (een hogere natuurwaarde) behaald is. Nu wordt door hand-

● Inzaaien bloemenmengsel na ondertekening Green Deal.
Foto: De Vlinderstichting.

Ondertekenaars Green Deal Infranatuur

De Green Deal Infranatuur is ondertekend door Arcadis, Brabant Water, ENGIE Infra & Mobility, Gasunie, Gemeente Tilburg, Heijmans, Ministerie van Economische Zaken, Ministerie van Infrastructuur en Milieu (Rijkswaterstaat), ProRail, Provincie Noord-Brabant, Provincie Noord-Holland, Royal HaskoningDHV, Sweco, TenneT, De Vlinderstichting (initiatiefnemer), Vitens en de Waterschappen Vallei en Veluwe, Aa en Maas, Rivierland, Rijn en IJssel, het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en het Hoogheemraadschap van Rijnland.

● Bloemrijk grasland in de haven van Amsterdam. Foto: Kars Veling.

● Een graslandvlinder als het bruin blauwtje (*Aricia agestis*) profiteert. Foto: Albert Vliegthart.

havers vooral gelet op de vastgelegde waarden in de vergunning. Bijvoorbeeld: in een waterloop is een vast debiet bepaald, maar door de ruimtelijke ingrepen is deze doorstroming lager. De uitvoerder moet dan water oppompen om de debietwaarde te behalen, terwijl de natuurdoelstelling al behaald is. In Noord-Holland gebeurt al veel. Hieronder een paar voorbeelden.

Groenspoor

Groenspoor Noord-Holland vertrekt vanuit hetzelfde uitgangspunt als infranatuur. Langs de infrastructuur liggen volop kansen om biodiversiteit te bevorderen. Groenspoor benut bestaande en nieuw te ontwikkelen 'natuurcombinaties', die naast versterking van natuur ook andere maatschappelijke of economische doelen dienen. In Castricum en Heiloo ligt een hecht infranatuurnetwerk. Wegen, waterwegen en spoorwegen vormen de basis. Openbaar groen, groene burgerinitiatieven en particuliere

tuinen vullen dat basisnetwerk aan als verbindende schakels en stappen voor flora en fauna. Zo zijn er initiatieven als 'Tegel eruit, plant erin', de aanleg van een bijenlint en de aanplant van fruitbomen en heggen. Noord-Holland heeft straks haar eigen bloesemroute en regionale plukdagen. In het bijenlint zijn imkers actief en het fruit en sap van de fruitbomen wordt verkocht door onder andere cliënten van het GGZ-NHN (Landgoed Willibrordus). Het Clusius College Castricum gebruikt de infranatuur voor praktijklessen (o.a. snoeien en maaien). En vanuit Groenspoor ontstonden ook ideeën over nieuwe natuur bij de nog aan te leggen afslag van de A9 bij Heiloo.

Dijken en biodiversiteit

Ook Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) heeft biodiversiteit hoog op de agenda. Bij de versteviging van dijken wordt nu onderzocht hoe het vergroten van biodiversiteit

meegenomen kan worden. Het gaat dan vooral om aansluiting te vinden op de bestaande natuurwaarden in de omgeving. Een ander voorbeeld is het zogenaamde sinusbeheer (Couckuyt, 2015, 2016) waarmee HHNK in 2016 is gestart op de Hondsbossche Zeewering (zie kader Hoe werkt sinusbeheer?). De effecten van deze nieuwe beheervorm worden de komende jaren nauwlettend gevolgd.

Bermbeheer

Vanuit ecologisch oogpunt pleit de Green Deal Infranatuur voor goed bermbeheer. Maar dat gaat nogal eens mis. Daarom heeft De Vlinderstichting een keurmerk voor goed bermbeheer gelanceerd, dat in de tweede helft van 2018 kan worden aangevraagd. Aannemers en groenbedrijven die bij het beheer rekening houden met biodiversiteit komen in aanmerking voor dit keurmerk. Interessant is ook de ontwikkeling van grassap, een Noord-Hollandse innovatie om van berm-

● Sinusbeheer levert meer biodiversiteit. Foto: De Vlinderstichting.

Hoe werkt sinusbeheer?

Per maaibeurt blijft ca. 40% van de vegetatie staan en er wordt gewerkt met slingerende maaipaden, zogenaamde sinuspaden. Deze variëren in ruimte en tijd. Als resultaat ontstaat heel veel variatie wat uitermate gunstig is voor de biodiversiteit. Eerst wordt een sinuspad gemaaid, en pas later alles binnen het sinuspad. De tijd tussen het maaien van het sinuspad varieert naar eigen inzicht en lokale situatie, bijvoorbeeld vroeg of laat in het voorjaar. Het aantal maaibeurten kan variëren, maar zal steeds beginnen met een sinuspad en een ander patroon. Als een vast aantal maaibeurten is vastgelegd, kan worden afgeweken naar een verkapt slingerbeheer. Een infranatuur-pilot bij TenneT toonde al aan dat dit veel meer biodiversiteit opbrengt.

● Meer natuur onder hoogspanningsmasten bij Overloon. Foto: Albert Vliegenthart.

maaisel een extract te maken dat als alternatief gebruikt kan worden voor strooizout. Technisch gezien functioneert dit groene goedje al prima en kan het worden uitgerold naar een alternatief en duurzaam product dat het strooizout kan vervangen. Langs de N506 wordt de komende jaren onderzocht welke effecten dit heeft op de biodiversiteit (www.grass2grit.nl).

Tijdelijke natuur

Geen ondertekenaar maar wel belanghebbende bij infranatuur is Port of Amsterdam. Een wereldhaven heeft een grote impact op de infrastructuur en bijhorende natuurwaarden. Het concept van tijdelijke natuur is een strategisch middel voor bedrijven om natuur spontaan te laten ontwikkelen zolang de bestemming van het terrein nog niet is gerealiseerd. Hierdoor kunnen veel planten en dieren zich voor onbepaalde tijd ontwikkelen en uitbreiden in de omgeving. Het havengebied is niet alleen van belang voor een beschermde soort als rugstreeppad (*Epidalea calamita*), maar ook voor orchideeën en bijzondere soorten als rond wintergroen (*Pyrola rotundifolia*), blauwvleugelsprinkhaan (*Oedi-*

poda caerulea) en veel soorten graslandvlinders. Het havenbedrijf maakt dankbaar gebruik van deze regeling, maar voegt er een dimensie aan toe. De natuur wordt gebruikt om het gehele gebied op een duurzame manier aantrekkelijker te maken voor recreatie en vestiging van bedrijven. Daarmee zorgt het havenbedrijf ervoor dat de ruimtelijke ontwikkeling zodanig is dat natuur en economie beide profiteren (Langendijk, 2014).

Omdenken

In de praktijk van infrabeheer wordt biodiversiteit vaak als onbelangrijk of lastig ervaren. Misschien uit onwetendheid of omdat wegbeheerders en ecologen vaak een andere taal spreken. Maar er blijkt vaak meer mogelijk als biodiversiteit niet als zodanig wordt benoemd. Door te spreken over veiligheid, gezondheid of een ander belang, is soms ook meer biodiversiteit te behalen. Wanneer een houtwal wordt aangelegd om te dienen als zonnescherm voor een snelweg, is dit een oplossing voor files en ongevallen en tegelijkertijd biedt het een nieuw huis voor vogels, zoogdieren en insecten. Win-win dus.

Infranatuur is op de goede weg, maar er moet nog veel gebeuren wil biodiversiteit goed geborgd zijn bij infrabeheerders. Hiervoor werken de betrokken partijen samen om oplossingen te bedenken. We bieden ook ruimte aan opleidingen en studenten om naar concrete oplossingen te zoeken. Aan ons allemaal de taak om te laten zien dat je met natuur win-winsituaties kunt maken.

Voor meer voorbeelden zie www.infranatuur.nl.

Albert Vliegenthart
albert.vliegenthart@vlinderstichting.nl

Literatuur

- COUCKUYT, J., 2015. Sinusbeheer, maai-beheer op maat van dagvlinders. http://www.phegea.org/Dagvlinders/Documenten/VVE_WG_Dagvlinders_Onderzoek-2015-02_Couckuyt_Jurgen_Sinusbeheer.pdf
- COUCKUYT, J., 2016. Sinusbeheer: maai-beheer op maat. Vakblad natuur bos landschap 13(130): 14-17.
- LANGENDIJK, S., 2014. Haven Amsterdam - Winst door tijdelijke natuur. Plan Amsterdam, 3/2014, Amsterdam.